№ 242 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 4 1903 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 4 № 242

ԵՐԵՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Բաժանորդագրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարվում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հաւատարիմ գործունէութիւն. — ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մեր թերուս օրիորդները. Հաւլաբարի Նոր Թատրոնում. Նամակ Մոսկվայից. Նամակ Երեւանից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Հեռաւոր Արեւելքում. Ինչ է կատարվում Մակեդոնիայում.—Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Էլի մի գերեզման.

ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

Մենք բաց արինք բաժանորդագրութիւն նոր տարվայ համար և նորից յիշեցրինք այն ծրագրական գործունէութեան մասին, որ ունեցել է «Մշակը» անցեալում և որին պէտք է հետեւէ նա առաջիկայում:

Գաղափարների անունով և որոշ ծրագրով գործունէութիւնը տարէցտարի աւելի ու աւելի լայն շրջաններ է գրաւում և ընդարձակում է հասարակութիւնը խելացի կուլտուրական կեանքի սկզբունքներին: Այն, ինչ որ մի քանի տասնեակ տարի սրանից առաջ բոլորովին խորթ էր և օտարոտի, սկսում է դառնալ անհրաժեշտութիւն ժողովրդի համար և բաց է անում նոր ձիւղաւորութիւններ զարգացող պահանջների արտայայտութիւնների համար:

Սակայն կատարված առաջադիմութիւնը դեռ սահմանափակ և փոքր է և մենք դեռ շատ դէպքերում ներկայանում ենք իբրև սափացիներ և մասլախներ, տատանվում ենք մեր առաջադիմութեան ճանապարհում և քիչ է մնում, որ յետադիմական փորձեր անենք: Մի քանի, երեսուն տարի առաջ կնոջ ազատութեան, կնոջ կրթութեան հարցը ազնվագոյն վէճերի առարկայ էր լինում հասարակութեան խաւերում, իսկ այժմ մենք բաւական ընտելացել ենք նրան և համարում ենք արդէն լուծված և վճռված մի հարց: Բայց չը պէտք է թագցնել, որ կեանքի շատ դէպքերում հին հասկացողութիւնները դեռ ընդունակ են հանդիսանում ճլատելու շատ կանանց ջանքերը նրանց գործունէութեան ասպարէզում: Հասարակական գործողի պատասխանատւութեան հարցը, որ տարիներ շարունակ քննութեան նիւթ է եղել մեր մամուլի մէջ և համարվում է կարծես թէ իւրացրված և մարմնացած հասարակութեան մէջ, շատ անգամ կեանքի մէջ նորից փորձութեան է ենթարկվում: Ընտրողական գործերի, իրաւասուների պարտաւորութիւնների հարցերը, որոնք կազմում են մեր հասարակական կեանքի լաւ կողմերից մէկը, յաճախ զոհ են դառնում անձնական դիտումների և կողմնակի հաշիւների:

Մեր գործունէութեան ընթացքում, հետեւելով կեանքի երեւոյթներին, մենք օգտվել ենք իւրաքանչիւր դէպքից ցոյց տալու այն հիմնական սկզբունքները, որոնց պէտք է հաւատարիմ մնալ, որպէս զի առաջադիմութեան գործը ապահովված լինի և վտանգված չը լինի ապագայի համար: Եւ անկասկած, այդ դէպքերում մեր խօսքը և կշտամբանքները անախորժ են եղել բոլոր այն անձերի համար, որոնք շեղվել են սկզբունքներին ծառայելուց կամ այն պատճառով, որ կողմնակի շահեր են ունեցել նկատի, կամ այն, որ նրանք թոյլ են հանդիսացել հիմնական աշխարհահայեացքի պաշտպանութեան գործում:

Բայց երբ անցել են օրեր ու շաբաթներ և կեանքի երեւոյթները ստացել են իրանց բուն գնահատութիւնը, այն ժամանակ պարզվել է և այն, թէ որքան կարեւոր է հիմնական սկզբունքներին հաւատարիմ մնալը: Իբրեւ, օրինակ, յիշեցնենք այն նորագոյն դէպքերը, երբ մեր մէջ յարուցվել էին ազգայնական հարցեր և յուզվել էին զանազան ազգագրական տարրերի կրքերը: Անկասկած, մի այդպիսի ժամանակ շատ հեշտ էր ժողովրդականութիւն ձեռք բերել, գրգռելով մարդկանց կրքերը, յարձակումներ գործելով օտարների վրա և յիշելով հազար տեսակ հին հաշիւներ. բայց մենք ուրիշ կերպ էինք հասկանում առաջադիմական մամուլի դերը: Մենք երբեք չը մոռացանք ազգերի համերաշխութեան և համբերողութեան սկզբունքները և աշխատեցինք մի այնպիսի արտատ չը բարձել մեզ վրա, որ յետոյ աւելի եւս դժուարացնէր համաքաղաքացիութեան գաղափարի տարածումը այն ազգերի շրջանում, որոնց հետ մեզ վիճակված է կենակցել:

Հիմնական սկզբունքները երբեք չենք կարող մոռանալ և դա կը լինի մեր պարծանքը ապագայում:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ԹԵՐՈՒՍ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐԸ

Ցաւալի երեւոյթ է ներկայացնում մեզ վերջին տարիներում լոյս ընկած մեր օրիորդների մի տիպը, որ գնալով լայն ծաւալ է ստանում:

Հայ ծնողները կարողացածին չափ աշխատում են իրանց թէ տղայ և թէ աղջիկ զաւակները տալ գիմնազիոն կամ ռէալական ուսումնարան, իսկ որովհետեւ այդ ուսումնարանները բաւարարութիւն չեն տալիս ներկայ մեծ պահանջներին, ուստի ստիպված ծնողները իրանց զաւակներին տալիս են մասնաւոր ուսումնարաններ կամ մասնաւոր ուսուցիչների մօտ սովորելու:

Այս մասնաւոր ուսումնարանների թիւը վերջերս Բագւում բաւական շատացել է. դրանցից շատերը բոլորովին չեն համապատասխանում իրանց նշանակութեան:

Այդ մասնաւոր ուսումնարանները գլխաւորապէս ունեն 3—4 դասարան, որտեղ և սովորում են երկու սեռի երեխաներ: Աւելի լաւ վիճակի մէջ են տղայ երեխաները, որովհետեւ նրանք համարեա ամեն տարի մասնաւոր ուսումնարանից փոխվում են մտնել գիմնազիա կամ ռէալական ուսումնարան. դրանց համար իրանք ծնողներն էլ են աշխատում, շատ անգամ չեն խնայում իրանց վերջին կոպէկները և վերջ ի վերջոյ շատերը հասնում են իրանց նպատակին:

Ուրիշ է ծնողների մտածելու ձեւը աղջիկների վերաբերմամբ. նրանք ասում են, որ աղջկայ համար լիովին բաւական է, որ նա վերջացնէ այդ մասնաւոր ուսումնարանների 3—4 տարվայ դասընթացը, որից յետոյ նա արդէն հասնում է այն տարիքին, երբ պիտի տանը նստէ և փեսացուի սպասէ:

Ահա այդ թերուս օրիորդներն են և գիմնազիոնի 4—5-րդ դասարանից կիսատ թողած դուրս եկածները, որոնք մեզ վատ են պատահում և որոնց համար է մեր խօսքը:

Անցնելով մի յայտնի դասընթաց և այդ ժամանակամիջոցում աւելի մանկամտեցում առիթ ունենալով ծանօթանալ այս կամ այն այլազգի օրիորդ ընկերուհու ընտանիքի, շրջանի հետ, այդ աղջիկները սկսում են իւրացնել անծանօթ շրջանի արտաքին ձեւերը և սովորութիւնները, մանաւանդ նրանց յարաբերութիւնները և նիստ ու կացը: Փակագծում աւելացնենք, որ նրանք իւրացնում են միշտ վատը:

Ապագայում միջոց չունենալով շարունակել դասընթացը, մնալով թերուս, բայց ճաշակելով ուսման և նրա հետ կապված ազատութեան համը, մեր այդ օրիորդները մնում են, ինչպէս ասում են, կիսատ-պռատ: Շատ դժուար է լինում նրանց նստել տանը և հետեւել իրանց ծնողների այս կամ այն խորհրդին. Նրանց քաշում են իրանց վաղեմի ընկերուհիները, նրանց հետաքրքրող շրջանները այն բոլորն են, ինչ որ նուաղ կերպով նրանք սկսել էին հասկանալ և այնքան գեղեցիկ, այնքան գրաւիչ էին երեւում նրանց: Նրանք սովորում են դրսից, իրանց ընտանիքից հեռու աւելի հետաքրքիր կեանքին, աւելի ուրախ և կենդանի շրջանին: Նրանց քաշում է այդ բոլորը աւելի ձգողական ուժով և դուրս է տանում հայրենի միջավայրից հեռու, շատ հեռու մի նոր աշխարհ:

Բայց ափսոս, որ այդ նոր անծանօթ աշխարհի համար մեր թերուս օրիորդները ոչ մի պատրաստականութիւն չունեն.

Ս. Զ.

Բագու.

ՀԱՒԼԱԲԱՐԻ ՆՈՐ ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ

Կիրակի, նոյեմբերի 2-ին, Հաւլաբարի Արաքսեանի նոր թատրոնում կայացաւ երկու ներկայացում, մէկը՝ ցերեկը, միւսը՝ գիշերը: Ցերեկը խաղացին (էժան գներով) Պարոնեանի «Բաղդասար Աղբարը»: Գ. Վրոյրը Բաղդասարի դերում ցոյց տուեց հմտութիւն և ներկայացրած տիպի ըմբռնում: Նա ներկայացրեց մի իսկական Բաղդասարի, որը, կարծես, ոչ թէ բեմի վրա էր, այլ իրական կեանքի մէջ: Շատ լաւ էր և տիկին Արաքսեանը Անուշի (Բաղդասարի կնոջ) դերում: Տիկին Զաբէլն էլ լաւ ըմբռնել էր Շուշանի դերը: Միւսները բաւարար էին: Ներկայացման ընդհանուր տպաւորութիւնը աղէկ էր: Ցերեկվայ այդ ներկայացմանը դահլիճը կիսով չափ դատարկ էր: Գիշերը խաղացին «Արշակ Բ.» ողբերգութիւնը:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԷԼԻ ՄԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆ

Կիրակի օր, նոյեմբերի 2-ին, Խօջիվանքի գերեզմանատանը թաղեցին Ներսէս Դաւթեանցին: Ով ճանաչում է վաղաժամ հող իջնողին, նա կարող է իմանալ, թէ ինչ է այդ նոր գերեզմանը: Ես Դաւթեանցին ճանաչողներից եմ և կասեմ, որ նրա գերեզմանի մէջ յաւիտեան լռեց մեր երիտասարդութեան լաւագոյն ույժերից մէկը: Նրա կատարած դերը այնքան աչքի ընկնող է, այնքան ազնիւ ու բեղմնաւոր, որ մեզ պէս մի խեղճ ժողովրդի համար այդ տեսակ երիտասարդներից զրկվելը արդէն կորուստ պէտք է նկատվի:

Հանգուցեալի հետ ես ծանօթացայ Բագւում 1893 թւականին, երբ ես էլ, շատերի նման, բնակութիւն հաստատեցի նաւթային մայրաքաղաքում՝ մի կտոր հաց աշխատելու համար:

Սովորական խօսք է դարձել, որ Բագուն օրերով, ժամերով է փոխվում: Եւ դա շատ ճիշդ է: Այն ժամանակվայ Բագուն շատ նման չէր այժմեանին, ինչպէս նման չէր և մի քանի տարի առաջ եղած Բագուին: 1893 թւականին իմ տեսածը մի արդիւնաբերական քաղաք էր, որ հարստութիւն տալիս էր, բայց դեռ չէր թեկուզ այն միլիոնատէրերին, որոնց յետոյ երեւացին նաւթային հորիզոնի վրա, շատերը տաղնապում գնդակների նման: Կար արդիւնագործական եռանդ, որ ծանր զոհեր էր տալիս, բայց չը կար այն խենթային տենդը, որ հայր ու մայր էր մոռացնել տալիս: Փող էին աշխատում, փչանում էին բարոյապէս և ֆիզիքապէս, բայց դեռ համեմատաբար փոքր չափերով: Այն ժամանակ Բագուն Սոդոմ էր, յետոյ դարձաւ Սոդոմ ու Գոմոր: Ուժեղ էր կապիտալը, բայց դեռ եօթնգլխանի հրէշ չէր, որ ծծում է մարդու բարոյական բովանդակութիւնը: Ռոճիկները տասնեակ հազարների չէին հասնում, 100—150 րուբլի ամսականը բաւարար էր համարվում: Մարդիկ անհամեմատ համեստ պահանջների տէր էին, գլխապտոյտ, հոգի ու խիղճ ծախած չէին վազում որքան կարելի է շատ պաշտօններ ճանկելու համար: Կուլտուրական, մտաւոր պահանջների համար ժամանակ էլ, եռանդ էլ գտնել կարելի էր անհամեմատ շատ մարդկանց մէջ:

Ես պէտք է ասեմ, որ Բագու մտայ վարդագոյն յոյսերով: Ինձ հրապուրիչ խոստումներ էին արել, ես հրաւիրված էի իրագործելու մի մտադրութիւն, որ դեր պիտի կատարէր մեր գրականութեան մէջ, անկախ ու ազատ դիրք պիտի ստեղծէր ինձ համար: Ներսէս Դաւթեանցի հետ ծանօթացայ առաջին իսկ օրերը և ճանաչեցի նրան մի կարճ միջոցում: Համեստ ռոճիկով ծառայող մի հաշւապահ էր նա, բայց առեւտրական աշխարհի համար ստեղծված չէր: Նոր էր ակամայ թողել հայ ուսուցչի պաշտօնը և գիւղը, որ օրական ութ ժամ պիտի թւանշաններ գումարէ առեւտրական գրասենեակում լոկ այն պատճառով, որ ուրիշ միջոց չը կայ ապրելու և ընտանիք պահելու: Այդ էր նրան կապում առեւտրական աշխարհի հետ: Բայց թէ իր համրիչի և հաշւապահական գրքերի վրա, թէ ծառայութիւնից ազատ ժամանակ նրա ուղեղն ու միտքը գաղափարական գործերի հետ էր:

Իմ կեանքում ես քիչ եմ տեսել նրա պէս եռանդուն, անխոնջ երիտասարդներ: Խօսքի մարդ չէր, այլ գլխաւորապէս գործի: Մարդասիրող էր լայն, բայց ճաշակով. լուրջ, ծանրախոհ, նոյն իսկ խիստ, զինված լօգիկայի ույժով, պատրաստված միշտ գործելու, մի բան կատարելու տենչանքով, նա ազդեցիկ էր իր շրջանի մէջ, իր հետ տանում էր շատերին: Որոշ ու խիստ սկզբունքների տէր էր, չը գիտէր շողոքորթել, չէր մտածում որեւէ կամ նրան հաճելի դառնալու մասին, չէր քաշվում մերկացումներից և երկար տարիների ընթացքում «Մշակի» մէջ գրում էր իր իսկական ստորագրութեամբ, երբեք չէր մոռանում առարկան իր սեփական անունով հրապարակ հանելը:

Համարեա երկու տարի մօտիկ ծանօթութիւն եմ պահպանել Դաւթեանի հետ: Հարեւաններ էինք, հանդիպում էինք գրեթէ ամեն օր, և ես չեմ կարող ասել թէ շատ են եղել այն դէպքերը, երբ մեր խօսակցութիւնների, վէճերի առարկան գաղափարական որ և է հարցից դուրս լինէր:

Բագուն միլիոնների քաղաք լինելուց աւելի հիասթափութեան քաղաք է: Մի քանի ամիս էր ինձ հարկաւոր այնտեղ ապրել, որպէս զի զգամ թէ խոստումները խոստում են մնում և պիտի մնան. Նաւթոտ քաղաքում ես իրաւունք էի ստանում ապրելու, բայց այդ իրաւունքը պիտի ձեռք բերէի ծանր, մաշեցնող աշխատանքով: Թողեցի ինձ ոգեւորող մտքերը, դարձայ սովորական բանուոր. որքան դառնութիւններ եմ ճաշակել, որքան զրկանքներ եմ քաշել: Եւ այդ դառնութեան տարիներում իմ միակ մխիթարութիւնը եղել է երիտասարդների այն փոքրիկ շրջանը, որ զարմանալի թարմութեամբ պահվում էր այդ ապականված, ամենակոպիտ էգոիզմով աղտոտված մթնոլորտի մէջ:

Հարուստները այդ շրջանը անուանում էին «վարժապետների շրջան»: Եւ իրաւ, նա կազմված էր մեծ մասամբ հայ ուսուցիչներից: Ինչ ասել կուզէ, որ ամենքը «չփլաղներ» էին: Բայց ինչ հեղինակութիւն ունէին այդ աղքատները: Նրանցից քաշվում էին, նրանց աչքում վատ երեւալ չէին ուզում, նրանք էին, որ միշտ յիշեցնում էին մարդ-առամօրքներին, թէ միայն հացով չէ մարդ ապրում: Աշխատում էին այդ համեստ ույժերը, անդադար դէս ու դէն էին ընկնում, դրամ թէ հեղինակութեամբ աջողեցնում էին: Այնտեղ, «վարժապետների շրջանում», առաջնակարգ ույժ էր Ներսէս Դաւթեանը:

Բագու գնացող ինտելլիգենտների մեծագոյն մասը առաջին իսկ քայլերից աշխատում է «բարձր» կոչված շրջանները մտնել: Դրա համար պէտք է տալաների մարդ

Գիւղի մէջ տրված են բաւական շատ կրճատումներ, որի պատճառով նա կորցրել է իր բնականութիւնը և մասամբ գծգռնացել: Գիւղի մէջ չը կայ ոչ մի կանացի դէր, առանց որի ամեն մի գրուածք, թէ պիէս անհամանում է: Այդ ներկայացմանը հաւաքված էր մեծ բազմութիւն: Այդտեղ դուք կը տեսնէիք թէ երիտասարդներ, այսօրէս առած Հաւլաբարի ինտելիգենցիան, թէ հասարակ մարդիկ, թէ կանայք, բոլորն էլ սարերին դասակարգից: «Նոր Թատրօնը» մի տեսակ գիւթիչ ույժով քաշել, հանել էր ընտանեկան խորքերից այնպիսի մարդկանց և կանանց, որոնք դատապարտված են չորս պատերից դուրս ոչինչ չը տեսնել: Եկել էին գլուխները գունաւոր թաշկինակով կապած ծերունիներ, պառաւներ, արհեստաւորներ, վաճառականներ, ծառայողներ, 60—80 տարեկան պառաւ կանայք... Կարծես դա մի ընտանեկան երեկոյթ լինէր, իսկ ներկայ եղողները մի և նոյն տան անդամները: Արտաքնապէս կամ ուրիշ թատրօնի յաճախողները իրանց շատ խորթ կը զգային այդ շրջանում, որովհետև այդտեղի ժողովուրդը մի ուրիշ հասարակութիւն էր կազմում, մի ուրիշ դասակարգ էր: Եւ այդ հասարակութիւնը իրան քաղաքավարի էր պահում. դուք չէիք ճանաչի փողոցում հայհոյող սրիկային. նա իրան այդտեղ ճնշված էր զգում: Հանդիսականը խորին ուշադրութեամբ հետևում էր խաղին, ագահաբար կլանում էր ամեն մի խօսքը: Տուէք ժողովրդին հանրամատչելի և նրան հասկանալի ներկայացումներ և դուք կը տեսնէք, որ ժողովուրդը երբէք չի խուսափի բեմից, նա սիրով կը յաճախէ ամեն մի ներկայացման:

Պէտք է մի նկատողութիւն անել. ժողովուրդը ներկայացման ժամանակ, վարագոյրն իջնելիս, այնպիսի մի տոնկալի ու ականջ խլացնող աղմուկ, գոռոց ու ծափահարութիւն է բարձրացնում, որ մարդ կարծում է, թէ գտնվում է ոչ թէ թատրօնական դահլիճում, այլ ցիրկի ներկայացման: Եւ այդ աղմուկն ու ձայները համարվում են դերասաններին յարգել, բեմ դուրս կանչել: Եւ այդ բաւական չէ, մի տգեղ սովորութիւն էլ ունենք: Հէնց որ վարագոյրը բացվում է և դերասանները դուրս են գալիս շնորհակալութեան ողջոյն տալու, իսկոյն գլխարկների կարկուտ է տեղում նրանց վրա. չորս կողմից (փոքրներն ու երիտասարդները) ամենայն ուժով շպրտում են գլխարկներ դերասանների վրա, ի նկատի չունենալով, որ դիպչում է նրանց աչքերին, գլխին, ճակատին ու ցաւ պատճառում: Եւ այս վայրենի վարմունքը համարվում է դերասանին յարգելու նշան:

Երկ

ՆԱՄԱԿ ՄՈՍԿՎԱՅԻՑ

—

Հոկտեմբերի 26-ին

Ուրբաթ, հոկտեմբերի 24-ին, տեղի ունեցաւ Լազարեան ճեմարանի տարեկան ակտը: Մարմնամարզական մեծ դահլիճում շարված աթոռների առաջին շարքերում նստած են աշակերտների ծնողները, մի նեղ շրջան, մի քանի ուսանողներ և մասնաւոր մարդիկ: Սրանք են բոլոր հանդիսականները, որոնք մեծ մասամբ հայեր են: Միթէ Լազարեան ճեմարանը միայն այդքան է հետաքրքրութիւն շարժում:

Աշակերտական երաժշտական քայլերգին ներս են մտնում ճեմարանի սաները և շարվում հանդիսականների ետևը:

Հանդէսը սկսվեց: Ամբիոն բարձրացաւ ուսուցիչներից մէկը և կարդաց «Վիկտոր Հիւգօի բանաստեղծի մասին», որ տևեց մօտաւորապէս մի ամբողջ ժամ: Այնուհետև հանդէս եկաւ վերատեսուչը՝ պրօֆ. Միլլէր, և կարդաց տեղեկագիրը:

Ինչպէս երևաց պ. վերատեսչի տեղեկագրից, ճեմարանը ամեն տեսակէտից միշտ առաջադիմական ճանապարհի վրա է եղել. այսպէս, անցեալ 1902—1903 ուսումնարանական տարվայ մէջ կլասիկական բաժանմունքներում աշակերտների թիւը եղել է 325, իսկ այս տարվայ սկզբին 348, որից աւել ճեմարանի շէնքը տանելու յարմարութիւն չունի: Մասնագիտական դասարաններում ուսանողների թիւը աճելով հասել է 81-ի, որոնցից 21 հոգի ազատ ունկնդիր են: Այս տարիճանական աճումը բացատրվում է այն համակրութեամբ և վստահութեամբ, որ հասարակութիւնը տածում է դէպի ճեմարանը: Աշակերտների աշխատասիրութեան յայտարարը աւելի մեծ է, քան անցեալ տարվանը: Նախանցեալ տարի փոխադրվել են աշակերտների 80%, իսկ անցեալ տարի 90%: Կլասիկական կուրսերը աւարտել են 25 հոգի (երկուսը արծաթէ մեդալներով), իսկ լսարանները 8 հոգի:

Բաւական հռետոր է տեղեալ ուսումնարանական տարվայ ընթացքում և ճեմարանի գրադարանը, որի գրքերի քանակը հասնում է 14,000-ի, իսկ աշակերտական գրքերինը—2,900-ի: Ճեմարանի պատուաւոր հոգաբարձու իշխ. Ս. Աբամէլէք-Լազարեան զանազան կարիքների համար նուիրաբերել է 1550 րուբլի:

Ի նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ սաների մեծագոյն մասը հայեր են, ճեմարանի վարչութիւնը վերջիններիս մայրենի լեզուի մէջ վարժվելու հնարաւորութիւն տալու համար սահմանել է հայկական գրական երեկոներ, որոնց ղեկավարութիւնը յանձն է առել պրօֆէսոր պ. Գ. Խալաթեան: Մի խումբ աշակերտներ արևելեան լեզուներին վարժվելու համար ճանապարհորդել են դէպի Արևելք:

Վերատեսչից յետոյ մի ուսուցիչ կարդաց ճեմարանի դասատուների գիտական աշխատութիւնների ցանկը: Յետոյ սկսվեց աշակերտների մրցանակաբաշխութիւնը և դրանով վերջացաւ հանդէսի ծրագրի առաջին բաժինը:

Աշակերտների երաժշտական և երգեցիկ խմբերի մէջ ընդ մէջ նուագումներով ու երգերով սկսվեց ծրագրի երկրորդ բաժինը: Երգերի մէջ մտնում էին և մի քանի հայկական երգեր՝ «Իտալացի աղջկայ երգը», «Հերիք որդեակ», «Բամբորոտան» և «Զէյթունցիներ»: Այս բոլոր երգերը, շնորհիւ անհմուտ ղեկավարի, վատ երգվեցին: Հետաքրքիր է, թէ ինչ կարծիք կը կազմէր օտար հանդիսականը հայկական երգերի մասին, որոնց հոչակը մինչև Եւրօպա է հասել և շատ երաժիշտների ուշադրութիւնը գրաւել: Միթէ այդքան մեռած և աններդաշնակ են: Սակայն չը կարծէք, թէ միմիայն հայկական երգերին են այդպէս անփոյթ վերաբերվել. ո՛չ, նոյնը տեղի էր ունեցել և ռուսական երգերի վերաբերմամբ: Առհասարակ հանդիսի ծրագրի վրա, ինչպէս երևում էր, շատ քիչ էր հոգացվել: Այս ճնշող տպաւորութիւնը վերջացաւ, երբ հնչեց հրաժեշտի քայլերգը: Հանդիսականները ցրվեցին, իսկ դասատուները իրանց հետագող երկու ընկերներին տուեցին ընկերական մի ճաշ:

Հանդէսը սկսվեց ժամը 1-ին և վերջացաւ 4-ին:

Հ.

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

—

Հոկտեմբերի 29-ին

Կովկասում հազիւ գտնվի մի այլ քաղաք նոյնքան տարօրինակ, նոյնքան «ջանջալ», որքան Երևանը, որքան այս «փոսի» ժողովուրդը:

Եւ իսկապէս տարօրինակ հոգեբանութիւն ունի այս քաղաքը. բարի գործի հետ չար գործ, սէր հետ ատելութիւն, խելքի հետ խենթութիւն և այս բոլորը միաժամանակ տեղ են բռնում մեր հասարակութեան գործողութիւնների մէջ: Եւ շնորհիւ այս անորմալ հանգամանքի երկուամբողջ տարի է, ահա մեր քաղաքը զբաղված է քաղաքային ընտրութիւններով, որոնք սակայն ոչ մի հետևանք դեռ չեն տուել:

Այո, երկու ամբողջ տարի ծեծվում է քաղաքագլխի հարցը, մանաւանդ վերջին երկու շաբաթների ընթացքում, բայց դարձեալ անարդիւնք: Ինչո՞ւ է այդպէս: Շատ պարզ է: Մի խմբակցի մարդու դիմաց կանգնած են տասը չիմար, մի մաքուր մարդու դիմաց տասը անմաքուր: Եւ մեր քաղաքային գործերը այժմ ենթակայ են այդ չար բաղդին:

Հրապարակից վերացվել են ընդհանուր շահերը, նրա փոխարէն հրապարակ է եկել անձնականը: Մի կողմ է դրվել սկզբունքը և մէջ բերվել զանազան հաշիւներ և այսպէս լինելուց յետոյ զարմանալի չէ, որ մարդիկ դիմում են անուղղակի միջոցի իրանց նպատակին հասնելու համար, փոխանակ ուղիղ ճանապարհով գործելու:

Որոշ շրջանի մարդիկ ունեն իրանց թեկնածուները, որոնց ընտրութիւնը աջողեցնելու համար անհրաժեշտ էին երկու պայմաններ, նախ՝ ռոճիկի փոքր չափը կամ էժանութիւնը և երկրորդ՝ այժմեան քաղաքագլխի հրաժարումը: Այդ երկու հարցերը կապված էին միմեանց հետ: Եւ երդուեալ ձայնաւորները մի հարուածով երկու նպատակ ընտրեցին—5000 ր. իջեցրին 8000-ի, որից յետոյ հրապարակ եկան էժանագին թեկնածուներ:

Այսօր նշանակված էր քաղաքագլխի երկրորդ ընտրութիւն, բայց նախ քան ընտրութիւնը կարդացվեց 14 ձայնաւորների մի յայտարարութիւնը, որով առաջարկում էին քաղաքագլխի ռոճիկի աւելացման նոր հարցադրութիւն անել: Նիստին ներկայ էին 44 ձայնաւորներ. հարցը դրվեց քուէարկութեան: Եւ 26 ձայնով ընդդէմ 18-ի որոշվեց ռոճիկի աւելացման հարցը նորից նայել, որը լինելու է յաջորդ ժողովի զբաղմունքներից մէկը:

Խնդիրը պարզվեց. առողջ միտքը յաղթանակեց. արժանաւոր, զիտանի քաղաքագլուխ ունենալու համար պէտք է սահմանել վարձատրութեան բաւարար և պատուաւոր չափ, որով կարելի լինէր հրաւիրել արժանաւորին:

Ուրեմն ռոճիկի աւելացման հարցը սկզբունքով որոշվեց, բայց թէ աւելացման որ աստիճանի վրա կանգ կառնեն, այդ, ի հարկէ, յաջորդ ժողովի գործն է. բայց այժմից կարելի է գուշակել, որ դարձեալ 5000 ր. կը մնայ, թէև կան մարդիկ, որոնք մի այլ շեղ նպատակ ի նկատի առած՝ առաջարկում են 4000 ր.: Ինչպէս էլ լինի, ներկայ դրութեան մէջ մի քայլ էլ կարելի է համարել առաջադիմութիւն:

Բ. Վ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կիրակի, նոյեմբերի 2-ին, տեղի ունեցաւ Բագուի մեր թղթակից և հասարակական գործիչ Ներսէս Դուլթեանի թաղումը: Հանգուցեալի յիշատակը յարգելու համար Վանքի մայր եկեղեցին էր հաւաքվել բատ մեծի մասին ինտելիգենտ բազմութիւն, որ և այստեղ ուղեկցեց մարմինը մինչև Խօջիվանքի գերեզմանատունը: Այդտեղ, հանգուցեալի գերեզմանի վրա, Ս. Թառայեան մի համառօտ ճառ արտասանեց, որի մէջ յիշեցրեց հաւաքված բազմութեան այն բազմազան օգտաւէտ ծառայութիւնները, որ հանգուցեալը մատուցել է հայ հասարակութեան ընդհանրապէս և Բագուի հասարակութեան մասնաւորապէս: Մի քանի զգացված խօսք ասաց նաև Լեւոն Տէր-Գրիգորեան Բագուի մի խումբ երիտասարդների կողմից: Հանգուցեալի վրա դրված էին մի քանի պսակներ, որոնցից մէկը Բագուի մի խումբ համակրողների կողմից: Ն. Դուլթեան թողել է չորս փոքրահասակ երեխաներ՝ նիւթապէս բոլորովին անապահով դրութեան մէջ:

—

Կիրակի, նոյեմբերի 2-ին, հայոց դրամատիկական ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովը չը կարողացաւ կայանալ անդամների սակաւութեան պատճառով: Պէտք էր 60 անդամի ներկայութիւնը, որ ժողովը կայացած համարվէր: Անշուշտ, ցանկալի է ընկերութեան անդամների այդ տեսակ անտարբերութիւնը և վարչութիւնը ամենայն իրաւունք ունի տրտնջալու, որ հասարակութիւնը ցոյց չէ տալիս նրան այն բարոյական աջակցութիւնը, որ անհրաժեշտ է ամեն մի այդպիսի գործի մէջ: Վարչութիւնը հրատարակել է ընկերութեան 1902—1903 տարեշրջանի մանրամասն...

դառնալ, մտնել այս կամ այն տղայի, այս կամ այն «խօջէյնի» շքեղ սենեակները, կոտրատվել, յիմար սրախօսութիւններ անել, կեղծել, լինել բոլորովին դատարկ մարդ, որի համար աշխարհում չը պիտի լինի մի ուրիշ հարց, բացի տիկիններին և օրիորդներին հաճոյանալուց: Դժուարը դա է. հէնց որ գլուխ եկաւ դա, հէնց որ խօսք սկսեցին արտասանել «ինչ հետաքրքրականն է» խօսքերը, շատ բան այնուհետև պէտք է հարթված համարել: Բուրժուազիական այդ դժոխքի մէջ մտնելու ոչ ձգտում ունէի ես, ոչ էլ շնորհք: Սկզբից և եթ «վարժապետների շրջանը» եղաւ իմ հարազատ, իմ սիրելի միջավայրը և այդտեղ էլ ես սկսեցի պաշտպանութիւն գտնել Բագուի ժանդից ու մուրից: Գաղափարով եղբայրացած, մտերմացած մարդիկ էին այդ վարժապետները. ինչպէս էր ամեն մէկը կատարում իր պարտքը, ինչպէս թարմ ու գործունեայ էր միում այդ խումբը:

Եւ ինչո՞ւ չը պիտի այդպէս լինէր: Գործ շատ կար. հարցեր ու պարտաւորութիւններ ստեղծվում էին ամեն օր: Պէտք էր տեսնել Դուլթեանին: Այդ մարդը հարիւր ու մի տեսակ գործի մէջ էր մտնում և կատարում էր առանց չփոթվելու, առանց աղմուկ հանելու: Անկարելի էր, որ նա մէկին մոռանալիս գըրպանում որ և է թուղթ, որ և է առաջարկութիւն, որ և է նախագիծ չունենար: «Մշակի» ուղղութեան սիրելի ներկայացուցիչ էր. գործնական կեանքի մէջ կուլտուրական դեր կատարել, աշխատել զրկվածների համար, սովորեցնել, գիտակցութիւն ներշնչել, կանգնել անարդարութեան դէմ... Եւ տեսնում էի, Դուլթեանը ընթերցասիրական շրջաններ էր կազմում բանւորների, արհեստաւորների մէջ, փոքրիկ բարեսիրական խմբեր էր կազմակերպում, հաւաքում էր փող և գրքեր բաժանում, գրագիտութիւն էր սովորեցնում, նուէրներ էր հաւաքում աղքատ ուսանողների համար, թատրօնական ներկայացումներ էր աջողեցնում, կուսակցական պայքար էր մղում և այլն և այլն: Նա ամեն տեղ էր, ուր մի հասարակական ծրագիր էր յղանում, նա միտք էր տալիս և միտք էր իրագործում: Ինքս տեսել եմ բանւոր, աղքատ երիտասարդներ, որոնց Դուլթեանը առաջ է քաշել, տեղաւորել է, արհեստի է ղրկել, գրագէտ է դարձրել:

Մանր-մունր, աննկատելի, անաղմուկ, բայց գեղեցիկ գործեր: Եւ չը կարծէք, թէ հեշտ էր այդ բոլորը գլուխ բերել: Բագւում ազատ սրտեր որքան կամենաք. Բագւում զրաւոր պարտաւորութիւններն են կատարվում: Խեղճ Դուլթեան իր բազմաթիւ գործերի վրա եռանդ, աշխատանք ու համբերութիւն որքան է սպառել: Մի ուսանողի համար նա մի խումբ հարուստներից որոշ ամսականներ էր հաւաքում, 5—10 րուբլի: Չնչին էր գումարը, բայց պէտք էր միշտ յիշեցնել, պահանջել. և ես յիշում եմ թէ ինչպէս Դուլթեանը, ծոցի տետրակը ձեռքին, ամեն ամիս գնում էր ուսանողի թոշակը հաւաքելու. նա սստանում էր ոչ խնդրելով, համոզելով. նա ուղղակի պահանջում էր. կարելի չէր Դուլթեանին մի բան խոստանալ և չը կատարել. նա ուղղակի կասէր թէ ամօթ է, խօսքից յետ դառնալը ստորութիւն է:

Ահա թէ ինչ ոգով էր առեղծել հայ երիտասարդութեան գաղափարական շարժումը, որ ծնունդ առաւ ութսունական թւականներին...

1895 թւականին ես մեծ հաճութեամբ հեռացայ Բագուից: Այնուհետև մօտիկ ծանօթ չեմ Դուլթեանի կեանքին և հաստատ բան ասել նրա մասին չեմ կարող: Սակայն երբ «Մշակի» աշխատակից, չեմ կարող երկու խօսք չասել Դուլթեանի շատ համակրելի գրական գործունէութեան մասին:

Հանգուցեալը «Մշակի» լաւագոյն թղթակիցներից մէկն էր և երկար ժամանակ եռանդով աշխատակցում էր մեր լրագրին: Նա ունէր հրապարակախօսի լայն ըմբռնում, սուր գրիչ, համարձակութիւն, մարտնչողի անվեհերութիւն: Ցարձակվում էր խիստ կերպով, մերկացնում էր անխնայ, փաստական հետազօտութիւններով, թւանշաններով Բագուի կեանքն ու բարքերն էր լուսաբանում: Մանաւանդ շատ էր գրում նա զրկվածների և զրկվածների մասին. իսկ Բագւում այսպիսի դժբախտներ անհամար լէգէօններ են կազմում: Վերջին տարիներում հանգուցեալը Մարդասիրական Ընկերութեան խորհրդի անդամ էր և անձամբ չփվում էր այն սոսկալի դժբախտութեան հետ, որի ճանկերում հարիւրաւոր թշուառներ են տանջվում, տանջվում են ոչ թէ մի հեռաւոր, խուլ անկիւնում, այլ Բագուի միլիոնների կողքին, նրանց նէֆթի ջրհորների, նրանց կեղտոտ փողերի մէջ: Մերկութեան, հեծեծանքների այդ աշխարհից քանի քանի ցնցող տեսարաններ և փաստեր է հանել հանգուցեալը և հաղորդել «Մշակին» իր գեղեցիկ յօդուածների մէջ...

Պատմում էին, որ Դուլթեանը Բագուի արդիւնագործական տենդի ժամանակ չեղվեց իր ճանապարհից. ընկաւ ձեռնարկութիւնների կատաղի հոսանքի մէջ և տարվեց այդտեղ, իր մեծ եռանդը ապառեց, մաշեց իրան: Բայց «Մշակի» խմբագրութիւնը գիտէ, որ իր աշխատակից Դուլթեանը երբէք չէ փոխվել «Մշակի» վերաբերմամբ, երբէք չէ մոռացել մերկացնող, թոյնով զինված հարուածող հրապարակախօսութիւնը և գրել է, չը նայած իր ծանր, մաշեցնող զբաղմունքներին:

Ծանր հիւանդութիւնը վերջ դրեց այն մարդու կեանքին, որ «Մշակի» անփոփոխ ու անկեղծ բարեկամն է եղել, որ ջանք չէ խնայել իր սիրած լրագրին ամեն կերպ աջակցելու համար: «Մշակը» զրկվեց իր եռանդոտ զինուորից և անկեղծ աշխատաւորից: Ցաւալի կորուստ: Խորին դառնութեամբ ենք արձանագրում այդ կորուստը...

Թող ինձ էլ ներվի այս տողերով իմ վերջին հրաժեշտը տալ մեր խեղճ Դուլթեանին: Ո՞ւր են այժմ այն երիտասարդները, որոնք մի ժամանակ Բագւում «վարժապետական շրջանն» էին կազմում: Ես չը գիտեմ, բայց չը պիտի երբէք մոռանամ, որ այդ շրջանն էր իմ միակ մխիթարութիւնը Բագուի խեղդող մթնոլորտում: Ես այն գիտեմ, որ այդ շրջանի լաւագոյն մի ներկայացուցչին կիրակի օրը թաղեցին Խօջիվանքի գերեզմանատանը: Մի գերեզման էլ աւելացաւ, սառը հողը մի անգամ էլ թափվեց ժողովրդի հարազատ որդու կրծքի վրա: Հանգիստ քեզ, խեղճ Դուլթեան...

Լէօ.

ման հոյլը, որի հետ մենք կը ծանօթացնենք ընթերցողներին յաջորդ անգամ։ Ժողովը կը կայանայ առաջիկայ կիրակի, նոյեմբերի 9-ին անդամների թիւը որքան էլ լինի։

—

Մենք զարմանում ենք, թէ ո՞ր աստիճան մարդիկ կարող են կուրանալ իրանց թշնամութեան մէջ։ Անթիւ սուտ և չարամիտ լուրերից յետոյ, որոնք առատօրէն տարածվում էին զանազան ժամանակներ «Մշակի» մասին, այժմ էլ մեր թշնամիները գաւառներում մի առանձին հաճոյքով տարածում են այն լուրը, որ իբր թէ «Մշակի» բաժանորդներից շատերը վերադարձրել են իրանց համարները և հրաժարվել են բաժանորդագրութիւնից։ Մենք լաւ գիտենք, որ մեր բարեկամները շատ քիչ գին կը տան այդ տեսակ լուրերին և եթէ նոյն իսկ տեղի ունենային այդպիսի դէպքեր, առանձին մի նշանակութիւն չէին ընծայի նորանց, որովհետև մենք ամենևին այն դիտաւորութեամբ չենք լրագիր հրատարակում, որ ամեն մարդ մեզ հաւանէ։ Մենք ղեկավարվելով որոշ ծրագրով՝ առաջ ենք տանում մեր գործը, յանձն առնելով անախորժութիւններ և թշնամութիւններ։ Ուստի եթէ տարածված լուրերը նոյն իսկ ճիշդ լինէին, առանձին մի նշանակութիւն չէին ունենայ գործի էութեան տեսակէտից։ Բայց բանն այն է, որ այդ լուրերը բոլորովին չինծու են, սուտ և հրապարակ են բերված որոշ տպաւորութիւն գործելու նպատակով։ Մենք կտրական կերպով յայտարարում ենք, որ «Մշակի» նոյն իսկ ոչ մի բաժանորդ չէ վերադարձրել լրագիրը։ Այդպիսի դէպք տեղի չէ ունեցել։ Այժմ հարցնում ենք, ո՞րքան գին ունէր այդ սուտ լուր հնարելը։

—

Մեզ հաղորդում են, որ այսօրվանից Թիֆլիսի ազնուականների թատրոնում սկսվում են մի շարք բենէֆիսային ներկայացումներ ի նպաստ վրաց դերասանական խմբի անդամների։ Առաջին բենեֆիսը, որ պէտք է տեղի ունենայ այսօր, նոյեմբերի 4-ին, և որի ժամանակ կը խաղացվի Բօմարշէի «Սևիլիայի սափրիչ» պիեսը, յատկացրած է դերասան Գէգէվանով-Միրաղեանի օգտին, որի՝ վրաց բեմին ծառայելու տասնհինգամեակը լրանում է այս տարի։ Գ. Միրաղեանը քաջ յայտնի է հայ հասարակութեան, որպէս տաղանդաւոր դերասան, և զարմանալի է, որ նա չէ հրաւիրվում ծառայելու նաև իր մայրենի բեմին, որին նա կարող էր շատ օգտակար լինել։ Ցանկալի է, որ վրաց լեզուն իմացող հայերը յարգեն Միրաղեանի տաղանդը՝ ներկայ լինելով այսօրվայ ներկայացմանը։

—

Երէկ, նոյեմբերի 3-ին, Թիֆլիսի դումայի նիստում տեղի ունեցաւ ուպրավայի նոր անդամի ընտրութիւն՝ Շեստակովի փոխարէն։ Ձայների մեծամասնութեամբ ընտրվեց Նազարէթ Տէգրանեան 44 ձայնով 30-ի դէմ։

—

Բագւում, ինչպէս հաղորդում են տեղական լրագիրները, երևացել են մեծ քանակութեամբ պարսկական կեղծ դրամներ։ Շինված են նրանք այնքան շատ կոպիտ կերպով և նրանց շատ հեշտ է զանազանել իսկականներից։

—

Թիֆլիսի նահանգական ազնուականութեան պարագլուխ իշխան Մելիքով այսօր, նոյեմբերի 4-ին, ուղևորվում է Մօսկվա, ուր պէտք է տեղի ունենայ Ռուսաստանի զանազան նահանգների ազնուականութեան պարագլուխների համաժողով։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Բամբակ արդէն դուրս է եկել, բայց որոշ գին դեռ ես չը կայ շուկայում, թէև բոլոր նշաններից երևում է, որ անցեալ տարվանից յամենայն դէպս թանգ կը ծախվի։ Բերքը առողջ է և առատ և յատկութիւնը լաւ»։

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Քութէշ հիւանդութիւնը տարածվել է մեզ մօտ. երեխաներից զոհեր կան։ Վարակիչ հիւանդութիւնը անցել է կանանց»։

—

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐԻՑ մեզ գրում են. «Հոկտեմբերի 25-ին, տեղիս սիրողների մասնակցութեամբ դերասան Ստեփանեանը ներկայացրեց «Ասլան Բալասի»։ Թատրոնը համարեա լի էր։ Սիրողների մէջ նկատվում են լաւ ոյժեր։ Գ. Ստեփանեանը մտադիր է էլի մի ներկայացում տալ»։

—

ԱՍՏՐԱԽԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Երէկ, հոկտեմբերի 26-ին, հայոց և ռուսական դպրոցների մի խումբ հայ ուսուցիչների և ուսուցչուհիների նախաձեռնութեամբ կայացաւ գրական-երաժշտական երեկոյթ։ Հանդիսականների մեծ մասը կազմում էին զանազան դպրոցական հաստատութիւններում սովորող հայ աշակերտները և աշակերտուհիները։ Կարդացվեցին մի քանի հայերէն ոտանաւորներ, գլխաւորապէս Ծատուրեանից. երկու սեռից բաղկացած աշակերտական խումբը երգեց մի քանի ազգային երգեր, որոնց ժամանակ աշակերտներից մի քանիսը ածում էին ջութակի և մանդոլինի վրա։ Ապա տեղի ունեցան պարեր։ Երեկոյթի նախաձեռնողները ներկայ եղող բոլոր հիւրերին հիւրասիրեցին թէյով և քաղցրեղէններով։ Գիշերվայ ժամի 3-ի մօտ հանդիսականները ուրախ տրամադրութեամբ տուն հեռացան։ Խորին շնորհակալութիւն երեկոյթը կազմակերպողներին»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

—

Գերմանիան Ռուսաստանին դաշնակից.—Հեռաւոր Արևելքը մի լայն ասպարէզ է բաց արել եւրոպական մամուլի առաջ անհատական լուրեր տարածելու համար։ Մենք արդէն շատ անգամ ենք նմուշներ առաջ բերել այդ լուրերից։ Իսկ այժմ «Times»-ը դրանց վրա աւելացնում է մի նորը ևս։ Նրա ասելով մօտ օրերս Ռուսաստանն ու Գերմանիան դաշն են կապել Հեռաւոր Արևելքում համերաշխ գործելու համար։ Գերմանիան պէտք է Ռուսաստանին օգնութեան հասնի պատերազմի դէպքում, եթէ միայն Անգլիան էլ մասնակցութիւն ունենայ այդ պատերազմում։

Բայց հաւատալ, արդեօք։

—

Չինաստանը պատերազմ է ուզում.—Անգլիական «Daily Telegraph» թերթը ճիշդ աղբիւրից տեղեկութիւն է առել, որ «չինական մեծ խորհուրդը» արդէն հեռագրով հրամայել է բոլոր փոխարքաներին ու նահանգապետներին՝ հաւաքել փող ու զօրք և կազմ ու պատրաստ լինել պատերազմի համար։ Այդ թերթի ասելով, Չինաստանը արդէն կտրել է քաղաքական յարաբերութիւնը Ռուսաստանի հետ։ Չինական իշխանաւորները շատ են ուրախացել այդ բանի վրա, որովհետև ամենքն էլ ուզում են պատերազմել Ռուսաստանի դէմ։

«Daily Mail» թերթն էլ իր կողմից դրա վրա աւելացնում է, թէ յիշեալ լուրերը ճիշդ են։

—

Չինաստանին գարեջուր են առաջարկում.—Գերմանական գարեջուրը ամբողջ աշխարհում մեծ հռչակ է վայելում։ Գերմանացիները վաղուց արդէն յայտնի են իրանց այդ մասնագիտութեամբ։ Եւ ահա դրանք ուզում են Չինաստանում էլ գործադրել այդ մասնագիտութիւնը։ Մի քանի թերթերի ասելով գերմանացի կապիտալիստները մօտ ժամանակներս չինական կառավարութիւնից թոյլտուութիւն են առել Շան-Դունի գաւառում գարեջրագործարաններ հիմնելու։ Հիմնական դրամագլուխը արդէն 350 հազար դոլլար է հասել։

Այդպէս ուրեմն քաղաքական ներկայ խաւար մթնոլորտում Գերմանիան առաջ է մղում իր տնտեսական շահերը, գարեջուր առաջարկելով Չինաստանին։

ԻՆՉ Է ԿԱՏԱՐՎՈՒՄ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱՅՈՒՄ

Նոր պայմանաժամ. Թիւրքիայի բռնած ընթացքը մակեդոնական բարենորոգումների վերաբերմամբ առիթ է տուել Ռուսաստանին ու Աւստրօ-Ունգարիային նոր պայմանաժամ նշանակելու։ Սակայն, եթէ հաւատալու լինենք «Standard»-ի խօսքերին, բաւական խստութեամբ է գրված այդ պայմանաժամը։ Եթէ Թիւրքիան մի քանի օրից յետոյ դրական պատասխան չը տայ, այն ժամանակ պետութիւններն իրանց կտրական քայլ կանեն և կը նշանակեն Հիլմի փաշային երկու եւրոպացի օգնականներ։ Ուրեմն Թիւրքիան մի քանի օր ևս ժամանակ ունի չարաբաստիկ հարցի մասին մտածելու և իր անելիքը որոշելու համար։

—

Անվերջ զոհեր. [illegible] թիւրքական ռեժիմը և մանաւանդ սուլթան Համիդի կառավարութիւնը վաղուց արդէն աչքի է ընկել իր գազանային ընթացքով, իր կոտորածներով։ Եւ այդ ընթացքը մի բազմագլխանի հիւսքի նման ճիւղում, տարածում է իր ճանկերի մէջ անվերջ զոհեր՝ լինեն դրանք հայեր, մակեդոնացիներ կամ թիւրքեր—այդ մի և նոյն է։ Ահա այդ մասին «Frankfurter Zeit.» լրագիրը մի նոր ապացոյց է առաջ բերում։ Գերմանական թերթի ասելով, անցեալ շաբաթ ձերբակալված են յայտնի Ֆուադ փաշայի երկու որդիները։ Ինչպէս յայտնի է, ինքը Ֆուադ փաշան երկար ժամանակ տանջվում էր Դամասկոսի բանտում։ Յետոյ գաղտնի ոստիկանութեան գրգռմամբ ձերբակալեցին նրա մեծ որդուն, իսկ այժմ միւս երկու որդիներին, որոնք Կ. Պոլսում գվարդիական օֆիցէրներ էին։ Այդ բոլորի պատճառը կասկածն է. ոստիկանական կասկած, թէ դրանք դաւադիրներ են, թէ երիտասարդ թիւրքերի կուսակցութեան են պատկանում։

Եւ ով գիտէ, թէ այդպիսի կասկածանքը դեռ որքան զոհեր պիտի կլանէ, դեռ որքան հարուածներ պիտի հասնէ քրիստոնեայ և մուսլէմ ազգաբնակութեան։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Իրաւարարութեան գաղափարը, որի եռանդուն պաշտպաններից մէկն է դ'էստուրնէլ դը Կոնստան, ֆրանսիական խորհրդարանի յայտնի անդամը, մօտ է նոր յաղթանակներ տանելու։ Գ. դ'էստուրնէլ դը Կոնստան յայտարարել է «Hew-Iork Herald» լրագրի թղթակցին թէ՝ ֆրանսիական կառավարութիւնը՝ իտալական վեհապետների Պարիզ այցելութեան առիթով, անգլիական կառավարութեան հետ կնքած իրաւարարական դաշնագրին յար և նման մի դաշնագիր կնքել է իտալական կառավարութեան հետ։ Այդ դաշնագիրը պիտի հրատարակվի հանրապետութեան նախագահ Լուբէի Հռոմ գնալու առաջ։ Ֆրանսիայի նշանաւոր խաղաղասէրի կարծիքով՝ ֆրանկ-իտալական դաշնագիրը առաջնակարգ կարևորութիւն ունեցող դիւանագիտական մի պաշտօնաթուղթ է, որը երկու ազգերի պատմութեան մէջ նոր դարաշրջան պիտի բանայ։ Ֆրանսիան պատրաստվում է նոյնպէս իրաւարարական դաշինքներ կնքել հոլլանդական, շուէդական և նորվէգիական կառավարութիւնների հետ։ Դ'էստուրնէլ դը Կոնստան յայտնել է նոյնպէս, որ մտադիր է առաջիկայ տարի այցելելով Միացեալ-Նահանգները, Ս. Լուի արդիւնաբերահանդէսի առիթով, մի շարք բանախօսութիւններ անել իրաւարարութեան հարցի մասին և պատրաստել հող՝ ֆրանկ-ամերիկական դաշնագրի համար։

—Հռոմից հեռագրում են «Новости» լրագրին, թէ այնտեղ ինքնասպանութիւն է գործել ֆինանսների մինիստր Րօզանօ, որ յայտնի փաստաբան էր Իտալիայում։ Ապրում էր նա Նէապօլում շատ շքեղ կերպով։ Նրա ընտանեկան կեանքը թշուառ էր և անմխիթար. ի միջի այլոց, նրա երկու որդիք վատնեցին մեծ գումարներ։ Վերջին ժամանակ Րօզանօ ժողովրդականութիւն չէր վայելում իր հայրենիքում և դրա պատճառը պէտք է որոնել այն բանի մէջ, որ նա յանձն առաւ պաշտպանել Պալիցցօլոյին՝ իտալական «մաֆֆիայի» պարագլուխներից մէկին, որ մեղադրվում էր նօտար Բարտօլօյի սպանութեան մէջ։

—Նոյն լրագրին հեռագրում են Բէլգրադից, որ Դրագա թագուհու գոյքը գնահատված է 580,000 ֆրանկ։ Որպէս ժառանգներ այդ գոյքի համարված են թագուհու քոյրերը. վերջիններս պահանջում են սերբիական կառավարութիւնից վարձատրութիւն այն թանգագին իրեղէնների և զարդերի համար, որոնք պատկանում էին նրանց հանգուցեալ քրոջը և որոնք յափշտակված են նրա սպանութիւնից յետոյ։

—«Times» լրագրին հաղորդում են Վիէննայից, որ երկու վեհապետների—ռուսաց և գերմանական կայսրների—տեսակցութեան արդիւնքը Վիսբադէնում կը լինի ռուս-գերմանական մի համաձայնութիւն Հեռաւոր Արևելքի մասին։ Այդ համաձայնութիւնը, ինչպէս բացատրում են, պէտք է ծառայէ, որպէս հակակշիռ այժմ անգլօ-եապօնական համաձայնութեան դէմ, և նրա մէջ պայմանաւորված է, որ եթէ ռուս-եապօնական պատերազմի դէպքում Անգլիան հանդէս գայ, որպէս օգնական Եապօնիայի, Գերմանիան օգնէ Ռուսաստանին, որպէս նրա դաշնակից։ Թէ ինչ վարձատրութիւն կը ստանայ Գերմանեան այսպիսի օգնութեան համար՝ պայմանագրի մէջ չէ յիշվում. չէ յիշվում նաև, թէ ինչ յարաբերութիւն պէտք է ունենայ այս պայմանագիրը ռուս-ֆրանսիական համաձայնութեան հետ, որ կապված է առաջ։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

1 նոյեմբերի

ՔԻՇԻՆԵՎ. Օդէսայի դատաստանական պալատը նոյեմբերի 6-ին կը սկսէ այստեղ Զատկին տեղի ունեցած հակահրէական անկարգութիւններին վերաբերեալ գործի քննութիւնը։

ՍՈՒԽՈՒՄ. Լազարէվա նուիրեց 30,000 րուբլի գիշերային ապաստան կառուցանելու համար իր հանգուցեալ ամուսնու անունով։

ՊԵՐՄ. «Пермскій Край» լրագրի հրատարակութիւնը ժամանակաւորապէս դադարեցրված է։

ՏԱՆԺԷՐ. Անաջողութեան ենթարկվեցին Մարոկկօի համար միասին տեղական փոխառութիւն անելու վերաբերեալ բանակցութիւնները Լոնդոնի և Դէլկասէի միջև։

ՓԱՐԻԶ. Պատգամաւորների ժողովը ընդունեց նացիոնալիստ Բէրրիի առաջարկութիւնը՝ քննութիւն կատարել քաղաքական աշխարհին պատկանող անձանց մասնակցութեան վերաբերմամբ Հմբէրների դատի մէջ։

ԲՕԳՕՏԱ. Կոլումբիական կառավարութիւնը հաստատապէս վճռեց ճնշել ապստամբութիւնը Պանամայում։

ՍՕՖԻԱ. Կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց օտար պետութիւնների ներկայացուցիչներին, որ նախկին կաբինէտի յայտնած մերժումը՝ վերակնել առևտրական դաշնագրերը՝ յետ է վերցնում այժմեան մինիստրութիւնը։

ԲԵՐԼԻՆ. Պրօֆէսօր Շմիտտ հաղորդագրութիւն արեց կայսրի հիւանդութեան մասին և ասեց, որ այցելեց կայսրին և քննութիւն կատարեց առաջին անգամ երկու ամիս առաջ։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ. Իր գրութեան մէջ կոնգրէսին նախագահ Րուզվէլտ ասում է, թէ որովհետև Կոլումբիան հրաժարվում է վաւերացնել դաշնագիրը Պանամեան ջրանցքի վերաբերմամբ, վերջինս պէտք է կառուցանվի Միացեալ-Նահանգների ձեռքով։

2 նոյեմբերի

ՍՕՖԻԱ. Ազգային ժողովի նստաշրջանը կը բանայ անձամբ իշխանը։ Դեմոկրատական կուսակցութիւնը մտադրութիւն ունի հարցապնդում անել՝ ատրիշխանութեան կատարած զեղծումների առիթով ընտրութիւնների ժամանակ.—Ժամանեց Սարաֆով։

3 նոյեմբերի

ՈՒՐՄԻԱ. Թնդանօթի բերանը դրվեցին երեք քիւրդեր, որոնք մահվան պատժի էին դատապարտված աւազակութեան համար։

ՊՕՏՍԴԱՄ. Բիւլլետէն. «Վէրքը համարեա առողջացաւ։ Երէկվան օրից կայսրը կարող է խօսել շշուկով»։

ՊԻԶԱ. Արքայական զոյգը ճանապարհ ընկաւ Անգլիա։ Արտաքին գործերի մինիստրը ուղեկցում է նրան։

ԱԴԷՆ. Անգլիացիները աջողութեամբ աւարտեցին պատերազմական գործողութիւնները Կուտէբի ցեղի դէմ։ Բրիտանական զօրքերը ծանր կերպով պատժեցին թշնամուն և վերադարձան իրանց բնակավայրը։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ. Պետական դէպարտամէնտը հաղորդագրութիւն չէ ստացել, որ կոլումբիական զօրքը, Րէյէսի հրամանատարութեամբ, արշաւում է Պանամայի վրա։ Ասում են, որ Միացեալ-Նահանգների կառավարութիւնը վճռել է պատերազմական ոչինչ ընդհարումներ չը թոյլ տալ երկաթուղու հարևանութեամբ։

ՏԵԱՆՑԶԻՆ. Լուրեր են պտտում, որ Շանխայգուանի ճանապարհի վրա գտնվող ռուսական զօրաբաժինը ընդհարվեց չինական զօրաբաժնի հետ։ Տեղի ունեցաւ կռիւ, որովհետև ռուսները համարում էին, որ դրանք աւազակներ էին, և ոչ թէ չինական զինուորներ։ Ինչպէս ասում են, 10,000 չինական զինուորներ անցան մանջուրական սահմանը։

ՍՕՖԻԱ. Իշխանը բացեց այսօր ազգային ժողովը։ Գահական ճառի մէջ ասված է, որ կառավարութիւնը ամեն ջանքեր գործ կը դնէ, որպէս զի պահպանէ և զարգացնէ լաւ յարաբերութիւններ մեծ ազատարար Ռուսաստանի և այլ մեծ պետութիւնների, մանաւանդ հարևան պետութիւնների հետ։

ԿՈՊԷՆՀԱԳԷՆ. Ֆրէդէնսբուրգ ամրոցում, որը արքայի թագաւորութեան յոբելեանի առիթով շքեղ զարդարված է դրօշակներով, Խրիստիան թագաւորը ընդունեց ամբողջ մինիստրութիւնը, անգլիական գործերի հաւատարմատարին և զինուորական գործակալին, որոնք յայտնեցին թագաւորին, որ նա անգլիական զօրքերի գեներալ է նշանակված։ Թագաւորը ընդունեց նոյնպէս գեներալ-ադիւտանտ Մօլտկէին, որը յանձնեց Վիլհելմ կայսրի ինքնագիր նամակը։

Կ. ՊՕԼԻՍ. Պայմանաւորված պետութիւնների դեսպանների Բ. Դրան արած վերջին առաջարկութեան մէջ մատնացոյց է արված, որ մի քանի ուրիշ մեծ պետութիւններ կարծիք յայտնեցին ի նպաստ աւելի լայն պահանջների ռէֆօրմների վերաբերմամբ, որի պատճառով ներկայ պահանջների ընդունելը աւելի շահաւէտ է հենց իրան՝ Բ. Դրան համար։ Այդ յայ-

տարաբաղդութիւնը նկատելի տպաւորութիւն գործեց Իլդիզ-Կիօսկում։ Մինիստրների խորհրդի նիստը վերջնական վճռի չեկաւ։ Լուր է պտըտում, որ պատասխանի նախագիծը կը քննվի խորհրդում վաղը։

ՍՕՖԻԱ։ Ազգային ժողովը մտնելու ժամանակ իշխանին դիմաւորեցին ծափահարութիւններով և «ուռայով»։ Գահական ճառի մէջ ընդգծվում են կառավարութեան փոփոխութեան և նոր ընտրութիւնների պատճառները, որոնց հետեւանքներով գոհ է իշխանը։ Նրքին գործերի մինիստր Պետկով առաջարկեց վերացնել ազգային ժողովի գոյութիւն ունեցող կանոնադրութիւնը, ընդունել ժամանակաւորապէս այն կանոնադրութիւնը, որ գործադրվում էր Ստամբուլովի ժամանակվայ ազգային ժողովում և յանձնաժողով ընտրել նոր կանոնադրութիւն մշակելու համար։ Աջմկալի վիճաբանութիւններից յետոյ մեծամասնութիւնը ընդունեց առաջարկութիւնը, չըթոյլ տալով խօսել բոլոր դիմադրական հետաօրներին, որոնք խօսք էին խնդրել։

ՍՕՖԻԱ։ Գահական ճառը, ողջունելով ժողովրդի ընտրեալներին, յայտնում է, որ ներկայ տարվայ մի քանի անցքերը հարկադրեցին իշխանին, վերջին ազգային ժողովի լիազօրութեան ժամանակամիջոցը աւարտվելուց առաջ, խնդրել ժողովրդին խորհուրդ, թէ ինչ ուղղութեամբ պէտք է տանել երկրի գործերը։ Ժողովուրդը, գիտակցելով ներկայ ժամանակվայ մեծ նշանակութիւնը, յանձնեց այժմեան ներկայացուցիչներին աշխատութեան դժուար գործը ի նպաստ երկրի ծաղկման, ազգային ձգտումների և հայրենիքի մեծութեան։ Ճառը աւելացնում է, որ ընտրութիւնների ժամանակ թագաւորող կարգը և հանգստութիւնը ապացոյց են այն առաջադիմութեան, որ ժողովուրդն արել է քաղաքական դաստիարակութեան մէջ, և բարձրացնում են երկրի աղատ հիմնարկութիւնները։ Պատգամաւորները ունենալու են լուրջ և օգտակար գործունէութիւն հաստատուն կարգ մտցնելու պետական վարչութեան մէջ և եռանդոտ կերպով ներգործելու Բուլգարիայի տնտեսական և սօցիալական առաջադիմութեան վրա։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԽՍԱՀԱԿ ՄԻԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կ. ԿԷՕՆՃԵԱՆ

Շարունակում է հիւանդների ընդունելութիւնը։ Բժշկում և լցնում է հիւանդ ատամներ, շինում է՝ անդամահատված ծնօտների պրօթեզներ (резекціонные протезы), արուեստական ատամներ, քիթ և քիմք։
Ընդունում է առաւօտեան 9—2 ժ.
երեկոյեան 5—8 ժ.
Հասցէն՝ Երեւանեան հրապարակ, տ. Գուրգէնովի, Эриванская пл. д. № 2, надъ аптек. магаз. Кавк. Тов.
(չ. ու. կ.) 19—20

Լոյս տեսաւ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԽՍԱՑԵԱՆԻ
ԿԵԱՆՔԻ ԽՈՐՇԵՐԻՑ
Պատկերներ
Գինն է 20 կոպէկ։
ա. Օրայի հերոսները, բ. Հօգեհացը, գ. Անմեղ զոհ, դ. Սիրոյ յաղթութիւն, ե. Բանտարկեալները, զ. Բժիշկը, է. Ճառախօսը։
Պահեստը՝ Թիֆլիս «Գուտտենբերգ» գրախանութում։ Հեղինակին դիմողները ստանում են զիջում 25—50 րուբլիին 23%. իսկ 50 րուբլուց աւելին 28%։ Ծանապարհածախսը գնողների վրա։ Ապառիկ, նալօժով կամ կամիսիայով վաճառելու չէ ուղարկվում։
Հասցէն՝ Լազարեվսկայա փողոց, տուն Մուրադեանի, № 49։ 3—5

Լոյս տեսաւ
№ 4
Ա. ԱՀԱՐՕՆԵԱՆ
ԿԵԱՆՔԻ ԳԱՍԸ
Պատմուածք
Գինն է 5 կոպ։
Պահեստը գտնվում է Թիֆլիսում, Դանովսկայա փող. տպարան Մ. Վարդանեանի։ Գումարով գնողներին զիջում։ 2—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ
Երեքշաբթի, նոյեմբերի 4-ին
Հայ թատերասէրների խումբը, բարեհաճ մասնակցութեամբ դերասանուհի տ. Փառանձէմի կը ներկայացնէ
ԱՆՄԵՂ ՄԵՂԱՒՈՐՆԵՐ
Կօմեդիա 4 գործ. հեղ. Օստրովսկու, թարգմ. Առավմեանի։
Մասնակցում են.—Տ.տ. Մամուլեան, Փառանձէմ, Ս. Ճ., օր.օր. Մարջանեան, Տէր-Յարութիւնեան, պ. պ. Աշեան, Խօջաթումանեան, Սարեան, Սաֆարեան, Սեդրակեան և Վանչիր։
Սկիզբը 8½ ժամին։
Ներկայացումից յետոյ
ՊԱՐԵՐ
Տեղերի գները 1 րուբլուց մինչև 80 կոպ.
Հիւրերը մուտքի համար վճարում են 1 րուբլի։
2—2

ՎՐԱՑ ԹԱՏՐՈՆ
Երեքշաբթի, նոյեմբերի 4-ին
Վրաց դրամատիկական ընկերութեան խումբը կը ներկայացնէ
Ի Ն Պ Ա Տ
Գ. ԳԵՂԵՎԱՆՕՎԻ
(Դ. Մ—ցի)
I
ՍԵՎԻԼԻՈՅ ՍԱՓՐԻՁ
Կօմ. 4 գործ. Բօմարշէի
II
Մ Ե Ն Ա Մ Ա Ր Տ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն
Հանաք 1 գործ.
Մասնակցում է ամբողջ խումբը։
Սկիզբն է երեկոյեան 8½ ժամին։
Տեղերի գները սովորական են։
3—3

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ
Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ՋՂԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւնը 9—11 ժ. առաւօտը և 5—7 ժ. երեկոյեան։
Վելեամինօվսկայա փողոց, տ. Սաֆարովի, № 13. (չ. ու. կ.) 3—10

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ
Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ.
ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւն ամեն օր.
Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7
Վելեամինօվսկայա փ. № 16, տուն Եղիազարեանի։
36—100

Լոյս տեսաւ
ՅՈՎՀ. ԴՈՒՐԲԱԽԵԱՆԻ
„ԾԱՆՕԹ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ“
վերնագրով վիպական գրուածքը—հայ եկեղեցականների և երէցփոխների կեանքից։
Գինը 75 կոպ.։
Դիմել՝ հայ գրավաճառներին Թիֆլիս և Բագու. իսկ հեղինակին—հետեւեալ հասցէով.
С.-Петербургъ, Лештуковъ переул. № 4.
Пушкинская Скоропечатня. 9—10

Ա Կ Ն Ա Բ Ո Յ Ժ
Յ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ
Ընդունելութիւնը ամեն օր
Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 6
Մադաթեան փ. Արծվեանցի տ. № 11 Ալէքսանդրեան այգու դիմաց։ 21—25

Բ Ժ Ի Շ Կ
Ս. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ
Ընդունում է մասնաւորապէս սիֆիլիս, մորթու և վեներական ախտ ունեցող հիւանդներին։
Քիմիկօ-միկրօսկօպիական կաբինէտ։
Ամենայն օր Առաւօտ. 12—2 ժ.
Երեկոները 5—6 ժ.
Մեծ Վանքի փողոց, տուն Կուզանովի. № 20. Բախչիևի դեղատան կից. Большая Ванкская ул. домъ Кузанова, № 20, рядомъ съ аптекой Бахчіева. 28—100

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
Ռ Ո Ւ Ս Ա Ց Օ Պ Ե Ր Ա
Երեքշաբթի, նոյեմբերի 4-ին
Մասնակցութեամբ նորին Մեծութեան սոլիստ Ֆ ի գ ն ե ր ի, բոլորովին նոր սարքով կը ներկայացվի
ՖՐԱՆՉԵՍԿԱ ԴԱ ՐԻՄԻՆԻ
Օպ. 4 գործ. 5 պատկ. երաժշտ. Նապրավնիկի
Մասնակցում են.—Տ.տ. Բէնէ-Բադինա, Կարրի, Սելիւկ, Սկօրուպօկայա, պ.պ. Ֆիգներ, Սելեավին, Ամիրջան, Փեդօրով, Գրինեվ.
Սկիզբն է 8 ժամին երեկոյեան։
1—1

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ
ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Վերադարձել է հանքային ջրերից և վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը։ Գանօվսկայա փող. № 20, տ. Թամամշեվի (Гановск. ул., д. Тамамшева, № 26).
Առաւօտեան 9—10½ ժամը
Երեկոյեան 5— 7 ժ.

ԳՐԻԳՈՐԻՅ ՄԱՏՎԷԵՎԻՉ
Ի Օ Խ Վ Է Դ
Ընդունելութիւն ատամների և բերանի խոռոչի հիւանդութիւնների, ատամ հանելու, բժըշկելու, պլօմբ անելու, մաքրելու և արհեստական ատամներ շինելու։
Հասցէն՝ Михайловская ул., № 108, противъ Кирки։ Ընդունելութիւնը առաւօտեան 10-ից մինչև երեկոյեան ժամի 7-ը։ 7—30

Լ ո յ ս տ ե ս ա ւ
Ա. ԱՀԱՐՕՆԵԱՆԻ
ՄՐՐԿԻ ՍՈՒՐԲԸ
Գինն է 1 րուբլի
Դիմել հեղինակին՝ Тифлисъ, Редакція „Мурчъ“ և «Գուտտենբերգ» ու «Կենտրոնական» գրավաճառանոցներին։ 9—10

ԵՍ, ԱՆՆԱ ՉԻԼԼԱԳ

աճեցրի իմ արտասովոր երկար մազերս (185 սանտիմէտր երկար.), որոնք յիշեցնում են Լօրէլէի մազերը,—շնորհիւ իմ հնարած պոմադայի 14-ամեայ գործածութեան։ Այս պօմադան ճանաչված է իբր լաւ միջոց մազերի թափվելու դէմ, որ և մի և նոյն ժամանակ նպաստում է մազի բուսնելուն և նրա արմատները ամրանալուն. շնորհիւ այս պօմադայի ադամաղկանց մօրուքը ստանում է երկարութիւն, նոյնպէս բնական փայլ գլխի մազերի և մօրուքի վրա (մինչև անգամ պօմադայի կարճ ժամանակվայ գործածելուց յետոյ). միաժամանակ այս պօմադան պահպանում է մազերը վաղաժամ ալիտակելուց մինչև անգամ ծերութեան հասակում։
Սրուակի գինը 3, 5 և 8 րուբլի։
Հասանելիք գումարը ստանալուց յետոյ ամեն օր պօստով ուղարկվում են աշխարհի ամեն կողմերը հէնց ֆաբրիկայից, ուր որ ուղարկվելու են պատուէրները։
ANNA CSILLAG
WIEN 1. Graben 14.
Գլխաւոր պահեստը Թիֆլիսում, Բագւում և Բաթումում դեղավաճառային Կովկասեան Առեւտրական ընկերութեան գլխաւոր պահեստներում։
4—26

Հայոց Դրամատիքական Ընկերութեան Վարչութիւնը
Երկրորդ անգամ հրաւիրում է ընկերութեան անդամներին
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ
որ տեղի է ունենալու կիրակի, նոյեմբերի 2-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, Թիֆլիսի Արտիստիքական ընկերութեան շէնքում։
Զբաղմունքի առարկաներն են. 1) Իսկական և նպաստող անդամների ընտրութիւն։ 2) Անցած տարվայ հաշիւ և վերստուգող յանձնաժողովի զեկուցումն։ 3) Նախահաշիւ առաջիկայ 1903/4 թատրօնական տարվայ համար։ 4) Հրահանգ տիկին Մ. Մակարեանի անվան մրցանակաբաշխութեան յանձնաժողովի համար և այդ յանձնաժողովի անդամների ընտրութիւն։ 5) Վարչութեան երկու անդամների և երեք փոխանդամների ընտրութիւն։ 6) Վերստուգող յանձնաժողովի երեք անդամների և երկու փոխանդամների ընտրութիւն։ 7) Ընթացիկ գործեր։
Ժողովին մասնակցելու իրաւունք ունեն ընկերութեան բոլոր անդամները, որոնք տուել են առաջին տարվայ անդամավճարը։
Ընկերութեան անդամները կարող են նախօրօք տեսնել ժողովին ներկայացվելիք հաշիւը Սուքիասեանի մագազինում։
Ժողովը կայացած կը համարվի որքան անդամ էլ որ ներկայ գտնվի։
(4-ին, 6-ին 9-ին նոյ.) 1—3

ՊՐՕՄԷԹԷՈՍ Ընկերութեան Գրավաճառանոցում
վաճառվում են հետեւեալ նոր գրքերը
Ի. Վ ա զ օ վ «Լծի տակ», վէպ բուլղարների կեանքից ազատութեան նախընթաց օրը, Թարգ. Յ. Արքայեանի, գինը 80 կ.։
Յ. Դ ու ր բ ա խ ե ա ն «Ծանօթ պատկերներ» գինն է 75 կ.։
Ա գ ո ն ց «Թամբեր գրական և արուեստ ա. գիրքը» գինն է 2 ր. 50 կ.։
Ս. Թ ա ա ս ե ա ն «Շիլլեր Բանաստեղծ Իդէալիստ» գինն է 3 ր.։
Գ. Բ ա շ ի ն ջ ա ղ ե ա ն «Նկարչի կեանքից Յիշողութիւններ» գինն է 35 կ.։
Ա. Ա հ ա ր օ ն ե ա ն «Մրրկի Սուրբը» գինն է 1 ր.։
Վ. Ա ր ծ ր ու ն ի «Աղջիկ» առողջապահական էտիւդ գինն է 60 կ.։
Պ Պ ռ օ շ ե ա ն «Սոս և Վարդիթեր» վէպ բ. տպագր. գինն է 1 ր. 20 կ.։
Ր ա ֆ ֆ ի «Ոսկի Աքաղաղ» գինն է 1 ր.։
Ս. Փ ա մ ա լ ե ա ն «Շէն Թագաւորի Աղջիկը» հէքիաթ բ. տպագր. գինն է 25 կ.։
Գ. Ե. «Ապրելու Գաղտնիքը» գինն է 5 կ.։
Վ. Փ ա փ ա զ ե ա ն «Վիշապ» 3 կոպ.։
Ղ. Ա ղ ա յ ե ա ն «Պատկերազարդ Այբբենարան» գինն է 13 կ.։
Ա ւ. Ի ս ա հ ա կ ե ա ն, «Բանաստեղծութիւններ», գինն է 1 ր.
Մ ա ր կ դ ը-Մ օ ն դ ֆ օ, «Աղմկայոյզ գործը», Թարգմ. Ն. Տէր-Մանուէլեանի, գինն է 10 կ.
Փ ո ջ բ ե ր ս ե ն ի, «Հայկական սովորութիւններ», արտատպած Ազգագրական հանդէսից, գ. 60 կ.
3—3

Լոյս տեսաւ և վաճառվում են
Կենտրոնական Գրավաճառանոցում
յետագայ գրքերը՝
Ա կ ա դ ե մ ի կ Ի. Ռ. Թ ա ր խ ա ն օ վ, Տնային բժշկարան, պրակ ա. Անդամազննութիւն և բնախօսութիւն, 104 պատկերով, հրատ. բժ. Գ. Բաբեանի, Թիֆլ. 1903 թ. գ. 1 ր.
Գ ա լ ս տ ե ա ն Ս տ., Պատմութիւն Հայոց—սկզբից մինչև մեր օրերը, գ. տիպ, Թիֆլ. 1903 թ., գ. 1 ր. 50 կ.
Ա ղ ա ն ե ա ն Գ. ա.-ք ա հ., Աղօթամատոյց հայոց եկեղեցական և արքունի ուսումնարանների համար, գ. լրացրած տիպ, Տփխիս, 1903 թ. գ. 10 կ.
Նոյն տեղը վաճառվում են ամեն տեսակ ուսումնարանների համար բոլոր ԴԱՍԱԳՐԵՐԸ։
Դիմել՝ Въ Тифлисъ, въ Центральную Книжную Торговлю. (ե.) 10—10